

## ישיבת הפתל - ירושלים

### שיחת הגאון הרב אביג'דר הלוי נבנצל שליט"א

### לפרשת חיי שרה תשס"ו

### הערות בענין עבודת התפילה

#### על תפילתו של אליעזר עבד אברהם

התורה מספרת בפרשתנו: "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו: שים נא ירך תחת ירכי, ואשביעך... כי אל ארצי ואל מולדתי תלך, ולקחת אשה לבני ליצחק" (בראשית כד, ב-ד). מי היה עבד זה, שנשלח אל ארם נהרים להביא אשה ליצחק אבינו? חז"ל אומרים שעבד זה היה אליעזר, הלא הוא עבדו של אברהם שנזכר לעיל, בברית בין הבתרים בפרשת לך לך (שם טו, ב). מנין לחז"ל שעבד זה היה אליעזר? אמנם עברו רק שבועים מאז שקראנו את פרשת לך לך, אבל האמת היא שעשרות שנים מבדילות בין פרשת לך לך לפרשתנו [שכן ברית בין הבתרים נכרתה כשאברהם היה בן שבעים שנה (עי' רש"י ורמב"ן שמות יב, מ), ובן מאה שנה היה אברהם כשנולד ליצחק (בראשית כא, ה), ובן ארבעים שנה היה יצחק כשנשא את רבקה (שם כה, כ)]. בזמן כזה עשויים בעלי תפקידים להתחלף כמה פעמים. אפילו ראש ממשלה עלול להתחלף בזמן כזה... וא"כ מנין ש"עבדו זקן ביתו" שבפרשתנו הוא אותו עבד שנזכר בפרשת לך לך? אלא שפלל הוא, שלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש (רש"י שם י, כה, ושם כא, לד), ואם התורה אמרה במקום אחד שבן משק ביתו של אברהם הוא דמשק אליעזר (בראשית טו, ב), שהוא הדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים (רש"י שם ד"ה דמשק), ממילא גם כאן, כשהתורה מדברת על "עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו", שהיה "מושל בתורת רבו" (ילק"ש בראשית רמז ק"ד), הרי שהתורה מתכוונת לאותו עבד שנזכר כבר לעיל, הלא הוא אליעזר.

כשאליעזר מגיע אל ארם נהרים, הוא מתפלל לה' שישלח לו את האשה המתאימה ליצחק ע"י הסימן הבא: "והיה הַנֶּעֱבָר אשר אמר אליה הטי נא כרך ואשתה, ואמרה שְׁתָּה וגם גמליך אשקה, אִתָּה הַכֶּחָף לעבדך ליצחק" (בראשית כד, יד). אינני יודע אם אברהם הוא שהדריך את אליעזר להתפלל ולבקש מה' סימן כזה (והתורה קיצרה ולא כתבה זאת, כיון שהדברים שנתפרטו אח"כ, בשעת מעשה), או שאליעזר עשה כן מדעת עצמו, שהרי היה גברא רבה בפני עצמו (כנ"ל), ולא היה זקוק לכאורה להוראות מפורטות מאברהם כיצד לפעול. יתכן א"כ שהחליט בעצמו לפעול באופן זה. [לכן כתוב אח"כ: "ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה" (שם, טו), כי יצחק לא ידע מה עתיד אליעזר לעשות, ולכן הוא מספר ליצחק איך השתלשלו הדברים, איך עמדה רבקה בנסיון, כדי שיצחק יהיה בטוח שהביאו לו את האשה המתאימה]. והנה, בין אם נניח שאליעזר התפלל מעצמו, ובין אם נניח שעשה כן על פי הוראתו של אברהם, ברור שלא יתכן

שאליעזר יתפלל בלא להזדהות עם תוכן התפלה. תפילה הרי צריכה לבוא מעומק הלב, והמתפלל בלא להזדהות עם תוכן התפלה, אין זו תפילה אלא עקימת שפתים בעלמא. בלוח יכול להיות כתוב שאומרים היום פיוט זה או פיוט אחר, אבל האמירה צריכה לבוא מעצמי ותך, לא מפני שכתוב בסידור או בלוח לומר מעמוד שלוש עשרה עד עמוד תשעים ושבע. ממילא, אם אליעזר מתפלל וה' שומע את תפילתו, ולא רק שומע את תפילתו אלא מקיים בו "והיה טרם יקראו ואני אענה" (ישעיה סה, כד), שטרם כילה להתפלל וכבר רבקה מזדמנת לפניו (בראשית כד, טו) - הרי זה סימן שתפילתו אכן היתה תפילה שלמה שנבעה מעומק הלב! כמו כן, אם התורה כותבת: "ויקד האיש וישתחו לה", ויאמר: ברוך ה' אלקי אדני אברהם, אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני" (וכו' (שם, כו-כז), סימן שאליעזר באמת הזדהה עם מה שביקש בתפילתו, ולכן הודה לה' על שנענה לבקשתו.

וצריך להבין, שתפלה זו היתה נסיון קשה מאד עבור אליעזר. שהרי אליעזר לא רצה כלל שיצחק ישא את רבקה, שכן בת היתה לו לאליעזר, ורצה שיצחק יקח לאשה את בתו שלו ולא אשה אחרת (עי' רש"י שם, טו). ואם אליעזר מתפלל לה' (מדעת עצמו או בציווי של אברהם) שייסע לו למצוא אשה ליצחק מבית אברהם בארם נהרים, הרי שהוא מתפלל תפלה שהיא נגד רצון עצמו! ואם הוא מתפלל תפלה זו מעומק הלב - כפי שראינו לעיל - הרי שהוא מגלה בכך גדלות מיוחדת: שלמרות שהיה רוצה את ההפך - שמשפחת אברהם תסרב לתת את רבקה, וממילא ישא יצחק את בתו שלו - הוא מבטל את דעתו מפני דעת אדונו, ששלל את האפשרות להשיא ליצחק את בתו של אליעזר (עי' רש"י שם), ומתפלל מעומק לבו שה' ישלח ליצחק אשה אחרת שכן מתאימה לו! זוהי גדלות נפש עצומה של אליעזר, שמבטל דעתו ורצונו לחלוטין לדעת אדונו בענין שודאי היה יקר בעיניו מאד מאד - נישואי בתו ליצחק.

#### פיצול נשמות בעולם הבא

למרות גדלות הנפש שמוכיח אליעזר במעשה זה, מצינו מדרשים הנראים כסותרים בנוגע להערכת אישיותו של אליעזר. לפי אחד המדרשים, אליעזר היה אחד מתשעה אנשים שנכנסו חיים לגן עדן (ילק"ש בראשית רמז עו). כלומר, הוא מילא את תפקידו בעוה"ז באופן מושלם כל כך, עד שגם גופו הזדכך, והוא לא נזקק למיתה (שהיא הַפְּרֵדוֹת הנשמה מן הגוף), אלא נכנס עם גופו לגן עדן. ומבואר במדרש (שם), שדבר זה אירע מיד לאחר סיום

מעשה זה, כשהביא את רבקה אל יצחק. אולי בגלל שבמעשה זה התגבר על רצונו באופן מופלא כל כך וביטל את כל רצונותיו לרצונו של אברהם אבינו, בכך השלים את תפקידו בעוה"ז, ונכנס חי לגן עדן. אבל יש גם מדרש אחר, ולפיו אליעזר הוא עוג מלך הבשן (ילק"ש חוקת רמז תססה), שיצא להלחם במשה ובישראל בדרכם לארץ ישראל, ונהרג במלחמה עמם (במדבר כא, לג-לה). גם מפשוטו של מקרא יש קצת ראייה לכך שאליעזר הוא עוג מלך הבשן: כשישראל רוצים לעבור דרך ארץ אדום בדרכם לארץ ישראל, משה שולח שלוחים לבקש רשות מאדום לעבור בארצם (במדבר כ, יד-יז). שלוחים כאלו נשלחים אחר כך גם למואב (ע"י שופטים יא, יז), ולסיחון מלך האמורי (במדבר כא, כב). וע"י רש"י שם ובדברים ב, כד). לעומת זאת, כשרוצים ישראל לעבור דרך ארץ הבשן, לא נשלחים כל שלוחים אל עוג מלך הבשן. "ויפנו ויעלו דרך הבשן" (במדבר כא, לג) - בלי בקשת רשות מעבר. מדוע לא בקשו ישראל רשות לעבור בארצו של עוג? ועוד קשה: מה יש בכלל לישראל לחפש בארץ בשן? הרי ישראל עוברים את הירדן מול יריחו (יהושע ג, טז). יריחו היא מול ארץ סיחון, לא מול ארץ עוג. ארץ עוג נמצאת במרחק רב מצפון ליריחו. מה מחפשים א"כ ישראל בבשן? בשביל מה העליה הזאת צפונה? - אם נאמר שעוג הוא אליעזר, הכל מיושב: אליעזר הוא עבד אברהם, ואם כן - מה שקנה עבד קנה רבו, והבשן שייך אם כן לישראל. ישראל לא צריכים אפוא לבקש רשות מעוג לעבור בארצו, כי ארצו שייכת בעצם להם...

### קליטת האור האלקי - רק ע"י תיקון המידות

על כל פנים, ודאי שתפקידנו הוא לתקן את כל החלקים של נשמתנו. לא מספיק שהרוב יהיה בסדר. צריך שכל חלקי נשמתנו יהיו בסדר. אשה אחת בקשה ממני פעם לתת הכשר למוצרים שהיא מוכרת. היא רצתה הכשר של אגודת ישראל, אבל אגודת ישראל התנו את ההכשר שלהם בהכשר הרב המקומי, כלומר - בהכשר שלי. שאלתי אותה אם כל המוצרים שלה באמת כשרים, והיא אמרה לי: "תשעים אחוז מהם כשרים..." תשעים אחוז לא הספיק לי בשביל לתת לה הכשר. כך גם הקב"ה. הוא לא נותן "הכשר" לנשמה אם היא איננה מאה אחוז בסדר. החלק שמתוקן יושב אמנם בגן עדן, אבל החלק שאינו מתוקן מוכרח עוד לעבור בכור המצרף, עד שיוכל לשבת גם הוא בגן עדן.

כיצד מתקנים את הנפש? - לא די בתיקון המעשים. צריך לתקן גם את המידות (ע"י רמב"ם הלכ' תשובה פ"ז ה"ג). למה צריך לתקן גם את המידות? חושבני שהסיבה לזה היא, מפני שהנשמה צריכה להיות כלי קיבול לאור האלקי. הקב"ה נותן בעוה"ב אור בלי סוף, לעלות ממדרגה למדרגה, אבל הנשמה צריך שיהיה לה כלי קיבול לקבל את האור הזה. אם הנשמה פגומה, האור אינו יכול להקלט בה. וכדי להפוך את הנשמה לכלי קיבול שיוכל לקלוט את האור האלקי, על האדם להיות בעל מידות טובות. כשחז"ל אמרו שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות סג, ב), הרי אין הכוונה ח"ו ממית את עצמו ממש, אלא הכוונה להתגבר על היצרים שבו, על הרצונות הרעים שבו, כי אחרת הם יביאו אותו לטעויות, הוא יפסוק פסקים שאינם נכונים, והתורה שלו לא תהיה תורת אמת.

אברהם אבינו השיג את כל התורה כולה מעצמו, וגם קיים את כולה עד שלא ניתנה (קדושין פב, א), וכך גם יצחק אבינו ויעקב אבינו. מנין ידע אברהם אבינו את כל התורה כולה? אמרו חז"ל: "נעשו שתי כליותיו כשתי פדים של מים והיו נובעות תורה" (ב"ר צה, ג). מה הפשט בזה? הפשט הוא, שרצון התורה היה רצונו הטבעי של אברהם מעצם בריאתו. כיון שהאדם הוא צלם אלקים והתורה היא חכמת אלקים, על כן עד כמה שה"צלם" דומה למקור, ועד כמה שמסוגל ה"צלם" הגשמי לקלוט את חכמת האלקים, חכמתו ורצונו של ה"צלם" הם כחכמתו ורצונו של האלקים. ועל כן, אברהם אבינו שהוא צלם אלקים, יכול להשיג את התורה מעצמו, מתוך עצם נשמתו.

האם המדרשים חלוקים ביניהם לגבי הערכת אישיותו של אליעזר? אפשר לומר שכן. אבל מורי ורבי הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל אמר, ש"לא שייך מחלוקת אלא בדבר הלכה, וגם זה רק בנוגע למעשה, אבל בעצם תוכן הענין לא שייך מחלוקת, כאמרם ז"ל (ערובין יג, ב): 'אלו ואלו דברי אלקים חיים', פירוש, דשתי הדעות - שני מבטים אמת, ושניהם אמת" (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 353), ועל כן "בעניני אגדה וקבלה לא שייך מחלוקת" (שם), שהרי אין כאן ענין למעשה, ואם מצאנו מחלוקת באגדה, אין זו "מחלוקת במובנה הרגיל, כי שני הצדדים אמת, אלא שמלמדים לנו בחינות שונות בענין" (שם ח"ב עמ' 173). לפי זה צריכים לומר, ששני המדרשים בנוגע לאליעזר הם אמת. כיצד יתכן הדבר? אולי מותר לומר, שנשמתו של אליעזר התחלקה לכמה חלקים: חלק מנשמתו הגיע באמת לתיקון מושלם ונכנס בחיים לגן עדן, וחלק ממנה נשאר בעוה"ז ונלחם אח"כ במשה ובבני ישראל. אני אומר את הדברים בהסתייגות, אינני יודע אם הם נכונים.

אולי אין זה דבר מיוחד לאליעזר. אולי אצל כל אחד מאיתנו, אחרי מאה ועשרים שנה הנשמה מתחלקת, החלקים הטובים נכנסים לגן עדן, והחלקים שפגומים בנשמה יצטרכו לעבור תיקון בגיהנום.

יש שאלה שדנו בה: אשה שהיתה נשואה לכמה אנשים, עם מי היא תשב בגן עדן? (ע"י שו"ת רב פעלים לבעל ה"בן איש חי" ח"ב, סוד ישרים סי' ב'). לפי דרכנו אפשר לומר,

רוצים שיתמלא רצונך בעולם. כשהתפלה היא באופן זה, זוהי עבודת ה', לא עבודת עצמנו.

חז"ל אמרו: "כל המשתף שם שמים בצערו כופלים לו פרנסתו" (ברכות סג, א). מה פירוש "משתף שם שמים בצערו"? נראה שהפשט הוא כפי שדברנו, שלא יתפלל רק מפני שהוא מצטער, אלא גם מפני שהשכינה מצטערת. שהרי כשאדם מישראל מצטער, גם השכינה מצטערת (עי' משנה סנה' מו, א). אם אדם לא רק אומר זאת מהשפה ולחוץ, אלא באמת מבין זאת וכואב לו שהשכינה מצטערת, הרי הוא משתף שם שמים בצערו.

גם משה רבנו, כשהוא מתפלל על ישראל, הוא מתפלל לא רק מפני שהוא אוהב ישראל, אלא גם מפני שכבוד שמים מתחלל: "והמַתָּה את העם הזה כאיש אחד, ואמרו הגוים... מבלתי יִכָּלֵת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם" (במדבר יד, טו-טז), הרי שהוא מתפלל שלא יתחלל חלילה שם שמים אם ה' ישמיד את ישראל. כך גם בעגל ובשאר המקומות, הוא דואג גם לכבוד שמים, לא רק לטובת ישראל.

### בקשת חיי עוה"ב כעבודת ה'

אנו מבקשים בכל יום: "יהי רצון... שנשמור חוקך בעולם הזה, ונזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא" (מתוך "ובא לציון"). גם בברכת המזון אנו מבקשים: "הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח ולחיי העוה"ב". וקשה: הרי המשנה אומרת, "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס" (אבות פ"א מ"ג). כיצד אם כן מבקשים אנו בקשות כאלו? האם אין זו בקשת פרס מה' עבור עבודתנו?

יש שהסבירו את הדבר על פי דברי התוספות, שכתבו (עבודה זרה יט, א ד"ה על מנת) שכל האיסור לעבוד את ה' על מנת לקבל פרס, הוא רק אם מתנה בלבו כעין תנאי כפול: אם אקבל פרס - מה טוב; ואם לא אקבל, הריני מתחרט על כל המצוות שאעשה [כנראה שהתוס' סברו כהרמב"ם (הלכות אישות פ"ו הי"ז), שלשון "על מנת" משמעו תנאי כפול]. אבל אם אינו עושה תנאי כזה, וגם על הצד שלא יקבל פרס הוא אינו מתחרט על המעשים הטובים שיעשה, אלא שמכל מקום הוא עובד כדי לזכות בפרס, אין זה בכלל "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס". לפי שיטה זו ניחא מה שאנו מתפללים "ונזכה ונחיה... לחיי העוה"ב", שהרי אינו עושים תנאי, שאם לא נזכה חלילה לטובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא, אנו מתחרטים ח"ו על כל הנעשה. אנו רק מתפללים, שלכתחילה רוצים אנו לזכות ע"י עבודתנו לחיי העוה"ב.

אבל לפי מה שדברנו, אולי מותר לומר גם הסבר אחר: אם מישוהו נותן לי מתנה, תִּתְּכַנְנָה שתי סיבות מדוע ארצה לקבלה ממנו: א' המתנה מוצאת חן בעיני ואני מעונין בה לעצמי, ב' היות שהנותן מעונין לכבדני, גם אני רוצה לכבד אותו בכך שאקח מידו את מתנתו, כי אם לא אקבל

מדוע אצלנו זה לא "עובד" כך? מדוע אנו איננו יודעים את התורה מעצמנו? הרי גם אנו נבראנו בצלם אלקים! התשובה לשאלה זו היא - "אשר עשה אלקים את האדם ישר, והמה בקשו חֲשִׁבֹנוֹת רבים" (קהלת ז, כט). הקב"ה ברא את האדם כשהוא ישר, ואם היה נשאר בישרותו, היה מגיע באמת מעצמו לידיעת התורה. האבות הקדושים נקראו ישרים (ע"ז כה, א), כי שמרו על ישרותם לאורך כל חייהם, ועל כן השיגו את התורה מעצמם ומתוך עצמם, בלי צורך לקבלה מן החוץ. אבל שאר בני אדם אינם כך. שאר בני אדם נבראים אמנם ישרים, אבל אחר כך הם כבר מבקשים "חֲשִׁבֹנוֹת רבים". הם אינם מחפשים בישרות מהו רצון ה', אלא מחפשים מה כדאי לי ומה נעים לי, ולכן הם אינם מגיעים לאמת. מספרים ששאלו פעם סוחר אחד: כמה הם שנים כפול שנים? ענה הסוחר: חלוי, אם אני קונה זה שלוש, אם אני מוכר זה חמש!... כשעושים חשבון בצורה כזו, מתוך כוונה מראש להגיע לתוצאה שנוחה לי, אי אפשר כמובן להגיע לתוצאת אמת ולהשיג את האור האלקי. המידות משפיעות אצלנו מה לפסוק, ולכן איננו משיגים מעצמנו את התורה האמיתית. אנו זקוקים למשה רבנו שיאמר לנו מהו רצון ה', וגם אחרי שמששה רבנו אמר לנו, צריך עדין לעבוד הרבה כדי לקבל את התורה. חשבתי, שזהו מה שחז"ל משבחים כל כך את ישראל על שהקדימו נעשה לנשמע. מה המעלה הגדולה לומר נעשה לפני נשמע? אולי הפשט הוא, שישראל רצו לומר בזה: רצוננו להיות בדרגת אבותינו, לדעת ולקיים את התורה מעצמנו, בלי שמיעה ("נעשה"). ורק מה שלא נוכל להשיג מעצמנו מפני שאיננו במדרגת אברהם יצחק ויעקב, נקבל ע"י שמיעה ממשה רבינו ("נשמע"). אבל עד כמה שנוכל, נשתדל להשיג את התורה מעצמנו. זוהי המעלה של הקדמת נעשה לנשמע, שרצו להגיע למדרגה הזאת, להיות ישרים ולהבין את רצון ה' מעצמם.

### להתפלל על צער השכינה

נשוב לענין התפלה. כשאנו דנים על תפילה, הרי מצד אחד אנו צריכים להתפלל עבור עצמנו: אנו צריכים דעת ("חונן הדעת"), אנו צריכים תשובה ("הרוצה בתשובה"), אנו צריכים רפואה ("רופא חולי" וכו'), אנו צריכים פרנסה ("מברך השנים"), וגם דברים נוספים. אבל מצד שני עלינו להשתדל להתפלל לא רק עבור עצמנו. התפילה הרי נקראת עבודה, ועבודה פירושה לעבוד את ה', ואם התפלה היא רק עבור עצמנו, הרי שמבחינה מסויימת היא עבודת עצמנו ולא עבודת ה'. כיצד א"כ נהפוך את התפלה לעבודת ה'? נמשיך לבקש מה' את צרכינו, אבל בכוונה שונה. הכוונה צריכה להיות, שאיננו מבקשים דעת, תשובה, בריאות ופרנסה רק מפני שאנו זקוקים להם עבור עצמנו, אלא גם מפני שה' רוצה שיהיו לנו הדברים האלו, וא"כ אנו מבקשים ומתפללים שיתמלא רצון ה' בעולם, כמו שאומרים בסוף התפילה: "וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל", אתה הרי רוצה לברך אותנו, וא"כ אנו

## גם לתפלה צריך סיעתא דשמיא שתהיה כהלכותה

אנו אומרים לפני התפילה: "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" (תהלים נא, יז). למה תקנו חז"ל לומר פסוק זה לפני התפילה? כדי להראות שלא רק הדברים שאנו מבקשים עליהם בתפילה הם מאת ה', אלא גם התפילה עצמה היא מאת ה'! "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך". אם לא תפתח את שפתי, גם להתפלל לא אוכל.

והנה, פסוק זה אָמְרוּ דוד המלך. אצלו צריך באמת רק לפתוח את השפתיים, והתפלה כבר תצא, שכן הלב שלו כבר מוכן וערוך לתפלה, כפי שדוד אומר על עצמו: "נכון לבי אלקים, נכון לבי אשירה ואזמרה" (שם נז, ח). הלב שלי מוכן וערוך תמיד לשיר ולזמר לך, צריך רק שתפתח את שפתי, ופי יגיד תהלתך. "ואני תפלה" (שם קט, ד), פירשו המפרשים: אני איש תפילה. כל מהותו של דוד המלך היא שירות ותשבחות לקב"ה. מְיָ לילה הוא מקדיש חצי מן הלילה לערוך שירות ותשבחות לקב"ה (ברכות ג, ב). ממילא כל מה שחסר לו זו רק פתיחת השפתיים.

אבל אנו במצב אחר לגמרי. אנו צריכים הרבה סיעתא דשמיא גם על המחשבות, שהמחשבות והלב שלנו יהיו בסדר. אמנם שלמה המלך אומר: "לאדם מערכי לב, ומה' מענה לשון" (משלי טז, א), שעל האדם עצמו לסדר את מחשבות לבו, ורק ההצלחה לבטא את הדברים בפה זקוקה לסיעתא דשמיא, אבל כמוכּן שגם לערוך את מחשבות הלב אי אפשר בלי סיעתא דשמיא. זהו אולי החלק הקשה ביותר בתפילה, שהלב יהיה עם התפילה. מו"ר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל סיפר, שהיה גדול אחד שאמר לתלמידיו שמי שיבוא ויאמר לו שהתפלל תפילה שלמה בכוונה, יתן לו מעיל במתנה. בא אחר כך תלמיד אחד ואמר שהצליח להתפלל בכוונה, אבל רק עד "מודים". כשהגיע ל"מודים", כבר חשב על המעיל... לא קל להתפלל תפילה שלמה בכוונה. אבל החפץ חיים אמר על זה משל, על אשה שעמדה בשוק ומכרה פְּעֵכִים. באו שוודים וחטפו את כעכיה. עמדה וצווחה בקול גדול. עמד שם פיקח אחד ואמר לה: "במקום לצווח חטפי את הכעכים בחזרה. מה שתצליחי לחטוף יהיה שלך". כך גם בענין התפלה. גם אם היצר הרע "חוטף" מאיתנו חלק מהברכות, צריך לנסות לחטוף את הברכות הנשארות, לפחות בהן לכוון עד כמה שאפשר.

הקב"ה שומע תפילה ישמע את כל תפילותינו, ימלא את כל צרכינו וצרכי עמו בית ישראל, ונוכח לראות בביאת המשיח במהרה בימינו, אמן.

את מתנתו, יַעֲלֶב. והנה, בעוד שבאופן הראשון אינני אלא "לוקח", הרי שבאופן השני אינני "לוקח" אלא "נותן", שהרי כל כוונתי איננה לקבל מתנה, אלא להעניק נחת רוח וכבוד לנותן המתנה נכדוך שאמרו בגמ' (קדושין ז, א). שלמרות שבקדושי אשה צריך שהכסף ינתן מהאיש לאשה ולא להפך, ואם נתנה אשה לאיש מְנָה ואמרה לו 'הא לך מנה ואתקדש לך' אינה מקודשת, אבל באדם חשוב - מקודשת, "דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה - גמרה ומקניא ליה נפשה". כלומר: בזה שקיבל אותו אדם חשוב מהאשה את מתנתה, גרם לה להנאה, שאדם חשוב הסכים לקבל ממנה מתנה, ובהנאה זו שקבלה ממנו יכולה להתקדש לו].

והנה, הקב"ה הרי רוצה להעניק לנו טובה. כל בריאתו אותנו הרי אינה אלא כדי להיטיב עמנו, והטובה הגדולה ביותר שהוא רוצה לתת לנו היא חיי עוה"ב (חורן מן הטובות הרבות שהוא מעניק לנו גם כאן בעוה"ז). וא"כ, אם מתפללים אנו שנוכח לחיי העוה"ב, הרי מתפללים אנו בזה שיתמלא רצונו של הקב"ה, שהרי הוא רוצה להיטיב לנו. וא"כ, אם אדם מכוין בתפלתו, שרצונו לזכות לחיי העוה"ב לא רק עבור עצמו אלא גם כדי שתתגשם עיי"ז כוונת הבורא בבריאה, אין זה "כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס", אלא כעבדים המבקשים פרס כדי לשמש את הרב, שתתמלא כוונתו בבריאה. זוהי אפוא כוונת בקשתנו "שנוכח... ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העוה"ב". לא בקשת שכר יש כאן, אלא עבודת ה' צרופה: בקשה למילוי רצונו של הבורא בבריאה. אם מישוהו באמת יאמר: "אני מוותר על ימות המשיח", או: "עולם הבא אינו מעניין אותי", הרי הוא בועט במתנה שה' נתן לו. זה ודאי אסור. זוהי פגיעה בכבוד המלך. ממילא, כשאנו מבקשים ימות המשיח וחיי עולם הבא, אנו מבקשים בעצם שיתרבה כבוד שמים, שתתקיים שאיפתו של הקב"ה, שברא את העולם כדי להטיב לנו, לזכות אותנו בחיי עוה"ב. אנו מתפללים שיתמלא רצונו, שנהיה ראויים באמת לקבל עוה"ב.

אבל גם מי שאיננו במדרגה הזאת, להתפלל רק כדי שיתמלא רצון ה' בעולם, אלא מתפלל להיות בריא כי הוא רוצה להיות בריא, ומתפלל על פרנסה כי הוא צריך פרנסה, גם זו עבודת ה' במידה מסוימת. לפחות הוא מכיר בכך שהכל מאת ה', שאין אף גורם שיכול לתת לו רפואה אלא הקב"ה, ושאינו אף אחד שיכול לתת לו פרנסה אלא הקב"ה, וכן חכמה וכל שאר הדברים, כולם רק מאת ה'. גם זו מדרגה של עבודת ה'. לא מדרגה עליונה כל כך, אבל בכל זאת מדרגה. אם הוא מגיע להכרה ברורה שחכמה יש רק מאת ה', "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (משלי ב, ו), ומגיע להכרה שגם בשביל תשובה צריך סיעתא דשמיא, כי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אין יכול לו (סוכה נב, ב), וכן סליחה רק הקב"ה יכול לתת לו, וכן גאולה לא תבוא כמוכּן לא מהליכוד ולא מהעבודה, אלא רק מהקב"ה, וכן רפואה ופרנסה וכל שאר הדברים כולם רק מאת ה', אם הוא מחדיר את כל זאת ללבנו, גם זו עבודת ה' במידה מסוימת.